

Nr 203.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt tillämpning i viss del av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel m. m.; given Stockholms slott den 31 mars 1950.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om fortsatt tillämpning i viss del av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel; samt

2) lag om frigörande av vissa medel, som innestå på spärrkonto.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Förslag

till

**lag om fortsatt tillämpning i viss del av lagen den 23 april 1948
(nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen
av aktiebolags vinstmedel.**

Härigenom förordnas, att vad i lagen den 23 april 1948 med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel stadgas i fråga om utdelning till aktieägarna av aktiebolags vinst enligt fastställd balansräkning för räkenskapsår, som utgått den 31 december 1947 eller senare, dock före den 31 december 1949¹, skall äga motsvarande tillämpning beträffande räkenskapsår, som utgått under tiden från och med den 31 december 1950 till och med den 30 december 1951; dock att beträffande sistnämnda räkenskapsår skall, i stället för vad i 2 § första stycket nyssnämnda lag är stadgat, gälla att vinstutdelningen utan hinder av bestämmelserna i 1 § i lagen må uppgå till sex procent av aktiekapitalet.

Förslag

till

lag om frigörande av vissa medel, som innestå på spärrkonto.

Härigenom förordnas, med ändring av vad i slutbestämmelserna till lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel finnes stadgat, att medel, som aktiebolag den 31 december 1950 har innestående på spärrkonto enligt nämnda lag, skola frigöras från spärr till halva beloppet med utgången av år 1950 och till återstående hälft, tillika med ränta för år 1951, med utgången av sistnämnda år.

¹ Beträffande räkenskapsår, som utgått under tiden den 31 december 1949—den 30 december 1950, se 1949: 678.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 mars 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, LINGMAN.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och handelsdepartementen fråga om *fortsatt tillämpning av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel*. Föredraganden anför därvid följande.

Genom lagen med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel — vilken lag trädde i kraft den 25 april 1948 — ha vissa tillfälliga inskränkningar genomförts med avseende å aktiebolagens rätt att förfoga över vinstmedel. Dessa inskränkningar innebära dels en begränsning av aktiebolagens vinstutdelning och dels en skyldighet för aktiebolagen att på spärrkonto i riksbanken insätta vissa medel.

1948 års lag är tillämplig beträffande räkenskapsår, vilka utgått den 31 december 1947 eller senare, dock före den 31 december 1949, d. v. s. i huvudsak de två räkenskapsår som sammanfalla med kalenderåren 1947 och 1948. Enligt slutbestämmelserna till nämnda lag skola medel, som inestå på spärrkonto den 31 december 1950, därefter vara fria från spärr, såvitt ej annorledes förordnats i en av Konung och riksdag gemensamt stiftad lag.

Genom lagen den 21 december 1949 (nr 678) angående fortsatt tillämpning av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel har förordnats att vad i 1948 års lag stadgas *dels* i fråga om utdelning till aktieägarna av aktiebolags vinst enligt fastställd balansräkning för räkenskapsår, som utgått den 31 december 1947 eller senare, dock före den 31 december 1949, *dels ock* i fråga om skyldighet för aktiebolag att för nämnda räkenskapsår insätta medel på spärrkonto skulle äga motsvarande tillämpning beträffande räkenskapsår, som utgått under tiden från och med den 31 december 1949 till och med den 30 december 1950, dock att skyldighet icke skulle föreligga att efter utgången av år 1950 avgiva deklaration enligt 12 § eller verkställa insättning å spärrkonto.

I enlighet härmed är lagstiftningen på förevarande område tillämplig i huvudsak med avseende å de tre räkenskapsår som sammanfalla med kalenderåren 1947—1949.

Beträffande det närmare innehållet i 1948 års lag må nämnas, att i 1 kap. i lagen äro upptagna *bestämmelserna om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag*.

I 1 § angivas gränserna för den tillåtna vinstutdelningen.

Enligt 1 § första stycket må utdelning till aktieägarna av aktiebolags vinst enligt fastställd balansräkning för räkenskapsår, varom här är fråga, högst uppgå till *antingen* ett belopp, motsvarande utdelningen för det sista räkenskapsår som utgått tidigare än den 1 oktober 1947, *eller* ett belopp, motsvarande medeltalet av utdelningarna för de tre sista räkenskapsår som utgått tidigare än den 1 oktober 1946 (medeltalsbeloppet). Dessa alternativ innebära för aktiebolag, vars räkenskapsår sammanfaller med kalenderår, att vinstutdelning högst må ske antingen med det belopp som utdelades för år 1946 eller med ett belopp motsvarande medeltalet av utdelningarna för åren 1943—1945.

I 1 § andra stycket har upptagits ett särskilt stadgande för det fall, att aktiekapitalet ökats eller nedsatts under något av de tre sista räkenskapsår, som utgått tidigare än den 1 oktober 1946, och i 1 § tredje stycket ha föreskrifter meddelats för sådant fall då aktiekapitalet ökats genom teckning av nya aktier, berättigande till utdelning första gången för räkenskapsår som utgått den 1 oktober 1947 eller senare, eller nedsatts under räkenskapsår som nyss nämnts.

Enligt vad i 2 § stadgas må utan hinder av vad som föreskrives i 1 § vinstutdelningen uppgå till 5 procent av aktiekapitalet. Vid tillämpning härav likställas med aktiekapital vad som på grund av aktieteckning tillförts bolaget för aktierna utöver det nominella värdet. I aktiekapitalet må däremot icke inräknas belopp, varmed aktiekapitalet på grund av beslut den 1 november 1947 eller senare ökats genom överföring av besparade vinstmedel eller på grund av uppskrivning av anläggningstillgångar.

Enligt 3 § må — om vid vinstutdelningens bestämmande icke i förhållande till aktiekapitalet erhålles helt procenttal eller procenttal, vari ingår $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ eller $\frac{3}{4}$ procent — procenttalet höjas till närmast högre sådant procenttal.

I 4 § meddelas särskilda bestämmelser om vinstutdelningens storlek för det fall att i bolaget finnas aktier med företrädesrätt till ackumulativ utdelning.

I 5 § stadgas, att bestämmelserna om utdelningsbegränsning icke äga tillämpning, där vinstutdelning från aktiebolag ej överstiger 10 000 kronor, och ej heller i fråga om vinstutdelning från bolag (dotterbolag, dotterdotterbolag), vars aktier till mer än 95 procent ägas av annat svenskt aktiebolag (moderbolag) eller ock av ett eller flera sådana dotterbolag eller av moderbolaget och ett eller flera sådana dotterbolag tillsammans.

Enligt 6 § äger Konungen eller, efter Konungens bestämmande, den i det följande omnämnda spärrkontonämnden medgiva undantag från bestämmelserna i första kapitlet samt därvid föreskriva de villkor för undantaget som prövas nödiga.

I 2 kap. i lagen ha upptagits *bestämmelser om skyldighet för aktiebolagen att insätta medel på spärnkonto i riksbanken*. Sålunda stadgas i 7 § första stycket att det åligger aktiebolag — med i lagen närmare angivna undantag — att för de två räkenskapsår, som avses i lagen, på särskilt spärnkonto i riksbanken insätta ett belopp, motsvarande summan av a) 17 procent av bolagets beslutade vinstutdelning och b) 27 procent av årsvinsten i den mån denna överstiger vinstutdelningen. Vid beräkning av det belopp, varmed spärnkontoinsättning skall ske enligt första stycket a), må — enligt 7 § andra stycket — aktiebolag från den beslutade vinstutdelningen i regel avräkna utdelning å aktier i annat svenskt aktiebolag. Enligt 7 § tredje stycket är aktiebolag (dotterbolag), vars aktier till mer än 95 procent ägas av annat svenskt aktiebolag (moderbolag), icke pliktigt att göra insättning på spärnkonto för vad som utdelas till moderbolaget, därest sistnämnda bolag vid beräkning av belopp, varmed spärnkontoinsättning skall av detta bolag verkställas, i inkomsten inräknar jämväl det utdelade beloppet.

Enligt 8 § första stycket skall med årsvinst förstås årsvinsten enligt fastställd balansräkning med vissa angivna avvikelser. Har balansräkning ej fastställts inom sju månader efter räkenskapsårets utgång, skall årsvinsten beräknas på grundval av styrelsens och verkställande direktörens redovisning för året eller, där sådan redovisning ej föreligger, uppskattas av spärnkontonämnden.

I 9 § ha meddelats närmare föreskrifter rörande årsvinstens beräkning.

Enligt 10 § första stycket äro bankaktiebolag, hypoteksaktiebolag, försäkringsaktiebolag samt aktiebolag, som avses i förordningen om försäljning av rusdrycker, fritagna från skyldighet varom i 7 § sägs. Detsamma gäller annat aktiebolag beträffande räkenskapsår, för vilket varken vinstutdelningen eller årsvinsten överstiger 10 000 kronor. I 10 § andra stycket stadgas, att Konungen eller, efter Konungens bestämmande, spärnkontonämnden må medgiva aktiebolag undantag från bestämmelserna i 7 §, om så ur allmän synpunkt finnes påkallat eller om fullgörandet av insättningskyldigheten kan väntas medföra avsevärda betalningssvårigheter för bolaget, så ock om särskilda skäl eljest föreligga.

Frågor rörande insättning av medel på spärnkonto handläggas av spärnkontonämnden. Nämnden utses av Konungen. Mot beslut av nämnden må talan föras hos Kungl. Maj:t genom besvär (11 §).

Enligt 12 § skall till ledning för bedömandet av aktiebolags skyldighet att verkställa insättning på spärnkonto till spärnkontonämnden avlämnas särskild deklaration. Sådan deklaration skall avgivas sist en månad efter det balansräkningen för räkenskapsåret blivit fastställd.

Enligt 13 § åligger det aktiebolag att efter anmaning av spärnkontonämnden hålla bolagets handelsböcker och andra räkenskapshandlingar tillgängliga för granskning. Enligt samma lagrum äro styrelseledamot och verkställande direktör skyldiga att lämna de uppgifter som erfordras för tillämpningen av bestämmelserna om spärnkontoinsättning och som av nämnden påfordras.

I 14 § stadgas att aktiebolag skall inom den för avlämnande av deklARATION fastställda tiden på spärrkonto insätta minst hälften av det belopp, som bolaget på grundval av deklARATIONEN har att betala. Sist tre månader efter nämnda tid skall bolaget insätta återstoden av beloppet. Spärrkontonämnden må när synnerliga skäl därtill föranleda medgiva anstånd med insättningen.

Å medel insatta på spärrkonto skall bolaget tillgodoföras ränta efter två procent för år. Röntan skall vid kalenderårets slut läggas till kapitalet (15 §).

På spärrkonto insatta medel må enligt 17 § ej av riksbanken utbetalas före den dag medlen enligt vad i lagen sägs frigjorts från spärren. Efter medels frigörande tillgodoföres icke ränta.

Enligt 18 § må Konungen, om ändrade konjunkturförhållanden därtill föranleda, förordna att medel tillhöriga viss grupp eller vissa grupper av aktiebolag helt eller delvis frigöras från spärr. Spärrkontonämnden äger att efter framställning förordna, att aktiebolags medel frigöras från spärr, om avsevärda betalningssvårigheter föreligga för bolaget eller eljest särskilda förhållanden böra föranleda dylikt förordnande. Om skäl därtill äro, äger nämnden förordna, att medel senare åter skola insättas på spärrkonto.

Enligt vissa bestämmelser i 19 § ha möjligheterna att disponera över rätten till spärrade medel begränsats.

Vidare ha i 3 kap. i lagen upptagits vissa *särskilda bestämmelser*, bl. a. angående rätt för spärrkontonämnden att infordra uppgifter från taxeringsmyndigheter, angående skyldighet att gälda särskild avgift med 8 procent för år vid försummelse att insätta spärrkontobelopp inom föreskriven tid, angående återbäring därest vinstutdelning sker i strid mot bestämmelserna i 1 kap. samt angående ansvar för brott mot lagen.

I *slutbestämmelserna* till lagen stadgas, bland annat, att om för räkenskapsår, som utgått den 31 december 1947 eller senare, på grund av beslut före lagens ikraftträdande utdelning skett med högre belopp än som enligt 1 kap. medgives, skall det överskjutande beloppet avdragas från det belopp, som eljest skulle ha kunnat utdelas för följande räkenskapsår.

I anslutning till redogörelsen för innehållet i 1948 års lag må nämnas, att Kungl. Maj:t den 23 april 1948 utfärdat *dels* kungörelse (nr 176) med vissa föreskrifter angående tillämpningen av lagen, *dels* ock instruktion (nr 178) för spärrkontonämnden.

Vad härefter angår tillkomsten av 1949 års lag om förlängning av giltighetstiden för ifrågavarande lagstiftning framlades förslaget härom för 1949 års riksdag genom propositionen den 8 april 1949, nr 209.

I nämnda proposition uttalade dåvarande chefen för finansdepartementet, att — såvitt då kunde bedömas — det med hänsyn till det ekonomiska läget måste anses påkallat att utsträcka 1948 års lagstiftning till att gälla under

ytterligare ett räkenskapsår och att han sålunda förordade att de i 1948 års lag upptagna bestämmelserna gjordes i sin helhet tillämpliga även beträffande räkenskapsår, som utgått den 31 december 1949 eller senare, dock före den 31 december 1950. I samband härmed anmärkte departementschefen att, därest riksdagen komme att upptaga förevarande spörsmål till behandling först vid en eventuell höstsession, man uppenbarligen kunde räkna med att då ha tillgång till säkrare hållpunkter för bedömande av frågan om behövligheten av en förlängning av lagens giltighetstid. Härvid åsyftades särskilt frågan om en förlängning av giltighetstiden för bestämmelserna angående spärrkontoinsättning; bestämmelserna angående vinstbegränsning kunde däremot definitivt bedömas vara erforderliga jämväl med avseende å det räkenskapsår, som utginge den 31 december 1949 eller senare, dock före den 31 december 1950.

I anledning av propositionen nr 209 — som 1949 års riksdag upptog till behandling först vid höstsessionen — avgav första lagutskottet utlåtande nr 54, dagtecknat den 30 november 1949. I samma utlåtande behandlade utskottet jämväl de likalydande motionerna I: 322 (av herr Domö m. fl.) och II: 410 (av herr Skoglund m. fl.), däri hemställes att riksdagen måtte avslå förenämnda proposition.

I sitt utlåtande anförde utskottet beträffande frågan om *fortsatt begränsning av rätten att verkställa vinstutdelning* följande.

Vad först angår utdelningsstoppet tala till förmån för dess bibehållande samma penningpolitiska skäl, som motivera lönestoppet. Till grund för det senare ligger det allmänt erkända förhållandet, att stegringar av de nominella inkomsterna utan motsvarande ökning i den för konsumtion tillgängliga varumängden blott leda till penningvärdesförsämring med alla därav följande olägenheter, i den mån löneökningarna icke steriliseras i form av sparande. När löntagarna med insikt härom avstått från att kräva förhöjda löner, synes följdenligt att möjlighet icke gives aktieägarna att genom höjda utdelningar öka sina inkomster. Visserligen har häremot invänts, att aktieägarna befinna sig i ett ogynnsammare läge än flertalet löntagargrupper, i så måtto som utdelningarna låsts fast med hänsyn till förhållanden, vilka ligga tämligen långt tillbaka i tiden. Utdelningsstoppet har om än i något skiftande form varit i kraft ända sedan räkenskapsåret 1942, medan löntagarna sedan dess kunnat icke oväsentligt öka sina inkomster. Alltjämt gälla exempelvis enligt 1948 års lag vid tillämpning av den s. k. medeltalsmetoden för bestämning av högsta tillåtna utdelning stadganden, enligt vilka förhållandena under räkenskapsåren 1943—1945 i allmänhet bliva grundläggande. Men dylika olägenheter kunna knappast undvikas vid regleringar av det slag, varom här är fråga. Det behöver endast erinras om att även genom lönestoppet uppenbara orättvisor konserverats för betydande medborgargrupper.

Redan då den nu gällande lagen antogs vid 1948 års riksdag, hade utskottet uppmärksamheten riktad på de produktionshämmande verkningarna av utdelningsstoppet. Utskottet påpekade, att tillgången på det för igångsättande av nya företag erforderliga riskvilliga kapitalet kunde minskas genom vinstbegränsningen. Uppenbarligen bliva dessa ur produktivitetssynpunkt allvarliga nackdelar allt kännbarare, ju längre regleringen består. Departementschefen bemötte också vid lagens tillkomst 1948 de då uttalade

farhågorna för stagnation och tillbakagång i produktionen till följd av utdelningsstoppet med att starkt understryka lagstiftningens till två år begränsade varaktighet.

Mot de nu anförda ogynnsamma konsekvenserna av utdelningsstoppet få emellertid vägas de allvarliga risker för möjligheterna att över huvud upprätthålla lönestoppet, som ett uppgivande av utdelningsbegränsningen skulle innebära.

Utskottet anförde vidare, att vid en prövning av alla olika synpunkter, som gjorde sig gällande vid bedömande av frågan om utdelningsstoppets förlängning, hade utskottet icke kunnat finna annat än att för genomförande av inkomstbegränsningarna och för bibehållande av lönestoppet, som utgjorde en av hörnstenarna i den nuvarande stabiliseringspolitiken, måste anses erforderligt att även utdelningsstoppet bevarades. Utskottet ville emellertid framhålla angelägenheten ur produktionssynpunkt av att utdelningsstoppet icke upprätthölles längre än den ekonomiska stabiliseringspolitiken oundgängligen krävde. Utdelningsstoppets avveckling sammanhänge med lönestoppets upphörande. På sålunda anförda skäl finge utskottet med avstyrkande av motionerna I: 322 och II: 410, såvitt anginge utdelningsstoppet, tillstyrka bifall till propositionen i denna del.

Härefter anförde utskottet — såvitt angår förslaget om *fortsatt skyldighet för bolagen att insätta medel å spärkonto i riksbanken* — följande.

Sedan den tidpunkt, då 1948 års lag antogs, har det penningpolitiska läget undergått avsevärda förändringar. Vid ifrågavarande tidpunkt ansågs ganska ingripande åtgärder ofrånkomliga för åstadkommande av ytterligare begränsningar i investeringsverksamheten och av åtstramning på penningmarknaden. Ett sådant tillstånd av knappare tillgång på medel har numera inträtt. Riksbanken har exempelvis kunnat upphöra med sina obligationsinköp och till och med varit i stånd att icke obetydligt nedbringa sitt innehav av obligationer.

Den omedelbara penningpolitiska effekten av lagstiftningen har icke heller blivit så stor som ursprungligen avsågs. I propositionen nr 181 till 1948 års riksdag beräknades totalbeloppet av de medel, som genom den tilltänkta lagstiftningen skulle steriliseras, komma att uppgå till cirka 500 miljoner kronor. I verkligheten utgöra de å spärkonto inestående medlen för närvarande allenast 233 miljoner kronor. Uppenbarligen kan den omständigheten, att ett belopp av något över 100 miljoner kronor årligen undandragas penningmarknaden, icke i och för sig ha något avgörande inflytande i åsyftad riktning. Den investeringsbegränsande effekten av lagstiftningen har även motverkats av att bolagen i viss utsträckning kunnat på den allmänna marknaden upplåna erforderliga belopp. I den mån upplåningen betingats av att bolagen icke haft tillgång till de spärrade medlen, har lagstiftningen dock haft den verkan, att konkurrensen på lånemarknaden om tillgängliga medel ökat och att andra lånesökande fått stå tillbaka. Den för investeringar disponibla totala volymen har med andra ord genom vinststeriliseringen något minskats.

Lagstiftningen får sålunda anses ha utövat ett visst om än relativt begränsat penningpolitiskt inflytande. Med hänsyn till rådande läge på penningmarknaden kan en förlängning av skyldigheten att göra spärrkontoinställningar till att avse ytterligare ett räkenskapsår icke heller framdeles för-

väntas spela någon mera avgörande roll i penningpolitiskt avseende, även om vissa omständigheter tyda på att bolagsvinsterna för räkenskapsåret 1949 åtminstone i en del fall komma att förete ökning. Genom byggnads- och importregleringarna ha statsmakterna redan möjlighet att behärska de viktigaste sektorerna av investeringsverksamheten. Betydelsen av de spärrkontoinsättningar, som komma att ske under 1950, begränsas ytterligare av att de spärrade medlen enligt övergångsbestämmelsen i lagen skola frigivas vid utgången av 1950, såvitt ej annorledes förordnas i lag. Medlen komma sålunda att bli steriliserade under relativt kort tid, såvitt nu kan överblickas.

Under angivna omständigheter torde det ur enbart penningpolitisk synpunkt knappast vara motiverat med en fortsatt skyldighet för bolagen att göra insättningar å spärrkonto. Därtill kommer att åtgärden som sådan är relativt kostsam. Staten skall enligt föreskrift i lagen gottgöra bolagen ränta å spärrkontomedlen efter två procent om året. Den årliga räntekostnaden för det nu innestående beloppet närmar sig 5 miljoner kronor. Vidare kan man icke bortse från de olägenheter, som varje reglering åsamkar dem, som utsätts för densamma. Utan tvivel minskar skyldigheten att göra spärrkontoinsättningar bolagens rörelsefrihet på ett kännbart sätt.

Det bör i detta sammanhang erinras om vad som vid lagstiftningens antagande 1948 uttalades rörande dennas tidsbegränsande karaktär. En av de grundläggande förutsättningarna för den kompromiss, varpå enigheten rörande lagen då vilade, var insättningsskyldighetens begränsning till två år. Denna synpunkt underströks såväl av departementschefen som av utskottet.

Till stöd för den nu ifrågasatta förlängningen ha emellertid återopats de följdverkningar, som uppkommit efter devalveringen av den svenska kronan. I propositionen nr 215 till 1949 års höstsession uttalar sålunda chefen för finansdepartementet, att ökade vinster kunna uppstå för exportindustriens vidkommande genom de förbättrade avsättningsmöjligheterna närmast i de länder, som icke devalverat eller gjort detta i mindre utsträckning än Sverige. Vid bedömande av förevarande fråga borde hänsyn tagas till detta förhållande.

Devalveringens omedelbara verkan i angivet avseende torde dock icke få överskattas. För alla bolag, vilkas räkenskapsår löpa per kalenderår, kommer nämligen genom förlängningen insättningsskyldigheten att gälla endast vinsten under räkenskapsåret 1949. De ökade vinster, vartill de genom devalveringen förbättrade avsättningsförhållandena i vissa länder kunna ge upphov, torde endast i begränsad omfattning taga sig uttryck i balansräkningarna för 1949. I och för sig kan också ifrågasättas det lämpliga i att betunga alla aktiebolag med en förlängd insättningsskyldighet, om avsikten är att träffa allenast bolag inom exportindustrien.

Devalveringen har dock kommit att få stor indirekt betydelse för förevarande frågas lösning. Genomförandet av lönestoppet har avsevärt försvärats genom kronans nedskrivning i förhållande till hårdvalutorna på grund av de prisstegringar, som kunna väntas. Varje åtgärd, som kan uppfattas såsom ett gynnande av en särskild grupp, gör det än svårare för de stora löntagarorganisationerna att godtaga en förlängning av lönestoppet. Om i närvarande stund aktiebolagen — bland vilka dessutom vissa kunna väntas göra direkta vinster av devalveringen — befriades från dem nu åvilande skyldigheten att göra spärrkontoinsättningar, skulle säkerligen denna åtgärd uppfattas som en eftergift till förmån för bolagen, vilken i sin tur skulle kunna framkalla krav på en motsvarande eftergift till förmån för löntagarna.

Då utskottet finner sig icke i nuvarande läge kunna avstyrka en förlängd

varaktighet av insättningsskyldigheten trots de betänkligheter, utskottet i det föregående anfört mot en dylik anordning, har för utskottet varit avgörande den synpunkten, att med hänsyn till den för stabiliseringspolitikens lyckosamma genomförande avgörande vikt, som måste tillmätas lönestoppet, åtgärder icke vidtagas, som skulle kunna försvåra lönestoppets bibehållande för nästa år. Utskottet förutsätter därvid, att den ifrågakvarande lagstiftningen om insättningsskyldighet icke kommer att vidare förlängas. Såsom redan antytts innebär lagstiftningen, att staten av sina tillgångar betalar ränta för medel, som den icke får nyttiggöra för egen räkning. Det ligger i sakens natur, att ett sådant penningpolitiskt medel endast kan tillämpas under en begränsad tid.

Utskottets ställningstagande har underlättats därav, att de mest påtagliga olägenheterna av den förordade förlängningen synas kunna undvikas inom ramen för den gällande lagstiftningen. Utskottet vill till en början erinra om att det från intet håll ifrågasatts att göra någon ändring i den i lagens slutstadgande angivna tidpunkten den 31 december 1950, från vilken de på spärrkonto inestående medlen skola vara fria från spärr. Utskottet bortser därvid från att det med hänsyn till bl. a. storleken av det totala inestående beloppet kan bli nödvändigt att frigivandet sker i etapper. Aktiebolagen föranledas sålunda icke genom den nu föreslagna förlängningslagstiftningen till någon rubbning i sina planer i vad gäller möjligheterna att från sagda tidpunkt disponera över de å spärrkonto inestående medlen. Därest någon lagstiftning om successivt frigörande av dessa medel icke kommer till stånd, kommer den tid, varunder bolagen berövas rådigheten över de medel, som på grund av förlängningen skola insättas å spärrkonto, att bli av ganska kort varaktighet. Erfarenheten visar, att en avsevärd del av medlen insättas kring halvårsskiftet juni/juli och att återstoden inflyter tämligen jämnt fördelad på årets övriga månader. De insatta medel, som härröra från det nu innevarande räkenskapsårets vinster, komma sålunda, då de enligt lagens föreskrifter frigivas vid nästa års slut, att ha inestätt genomsnittligen allenast omkring ett halvår. Flertalet bolag torde utan allvarligare olägenheter kunna disponera sin verksamhet på sådant sätt, att de under en dylik tidrymd kunna avvara dessa medel.

I detta sammanhang vill utskottet påpeka, att även kostnaderna för statsverket med hänsyn till åtgärdens begränsade varaktighet komma att bli icke alltför betydande. Om exempelvis 100 till 150 miljoner kronor inestå under ett halvår på grund av förlängningen, bli merkostnaderna med den i lagen angivna räntesatsen av två procent en till en och en halv miljon kronor.

Vid antagande av 1948 års lag förutsatte utskottet att dispensreglerna, av vilka stadgandena i lagens 10 och 18 §§ i detta sammanhang äro aktuella, skulle erhålla en liberal tillämpning. Härigenom skulle lagstiftningens eventuella produktionshämmande verkningar motverkas. Vad utskottet sålunda uttalade vid 1948 års riksdag, äger i än högre grad giltighet i närvarande situation, då lagstiftningen icke längre motiveras främst av penningpolitiska skäl. Uppenbarligen böra de olägenheter, som en förlängd lagstiftning kan föra med sig ur produktionssynpunkt, motverkas genom de dispensmöjligheter, 1948 års lag redan inrymmer. Det synes exempelvis naturligt att dispens behov av att upplåna medel för ett ur produktionssynpunkt legitimt ändamål och att, därest dispens från spärrkontoinsättning icke erhålles, lånet allenast kommer att ökas med motsvarande belopp. Spärrkontonämnden synes också vid dispensgivningen böra beakta icke minst småföretagens stundom prekära läge.

Under hänvisning till vad sålunda anförts förklarade utskottet, att utskottet icke ville motsätta sig en utsträckning av skyldigheten att företaga spärrkontoinsättningar i huvudsaklig överensstämmelse med vad som föreslagits i propositionen och avstyrkte sålunda motionerna I: 322 och II: 410 jämväl i denna del.

I enlighet härmed hemställde utskottet, att riksdagen — med avslag å förenämnda två motioner och med en viss jämkning av det genom propositionen framlagda lagförslaget — måtte antaga ett inom utskottet upprättat författningsförslag.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen (skrivelse nr 398).

I detta sammanhang torde jag även få nämna, att *spärrkontonämnden* den 20 mars 1950 till finansdepartementet avgivit berättelse om sin verksamhet under år 1949.

I berättelsen har till en början hänvisats till att spärrkontoinsättningarna per den 1 mars 1949 — avseende i huvudsak samtliga insättningar för kalenderåret 1947 eller motsvarande räkenskapsår — uppgått till omkring 133 milj. kronor (jfr prop. nr 209/49 s. 6 f.).

Vidare har i berättelsen upplysts, att under tiden den 1 mars 1949—den 1 mars 1950 insatts å spärrkonto omkring 108 milj. kronor, vilket belopp avsåg i huvudsak samtliga insättningar för kalenderåret 1948 eller motsvarande räkenskapsår, samt att från insättningsskyldighet under sagda räkenskapsår undantagits omkring 63 milj. kronor.

Beträffande förenämnda belopp om 63 milj. kronor har i berättelsen lämnats följande sammanställning rörande anledningarna till undantagen från insättningsskyldigheten.

Spärrkontobelopp belöpande å sådana aktiebolag, som jämlikt 10 § första stycket i 1948 års lag äro fritagna från insättningsskyldighet. Beloppet kan beräknas icke understiga ..	20 milj. kr.
Spärrkontobelopp belöpande å aktiebolag, vilka på grund av inbetalningar till konjunkturutmättningsfonder helt eller delvis befriats från insättningsskyldighet	17 milj. kr.
Spärrkontoinsättningar, som genom tillämpning av bestämmelserna i 7 § sista stycket i 1948 års lag uppskjutits till år 1950	2 milj. kr.
Av spärrkontonämnden beviljade dispenser från insättningsskyldighet	24 milj. kr.
	<hr/>
	63 milj. kr.

Departementschefen. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen ha genom 1948 års lag med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel vissa inskränkningar genomförts med avseende å aktiebolagens rätt att förfoga över vinstmedel. Dessa inskränkningar avse dels en begränsning av aktiebolagens rätt att verkställa vinstutdelning och dels en skyldighet för aktiebolagen att på spärrkonto i riksbanken insätta vissa vinst-

medel. Dessa inskränkningar gälla beträffande räkenskapsår, som utgått under tiden den 31 december 1947—den 30 december 1950, d. v. s. beträffande kalenderåren 1947—1949 eller motsvarande tre räkenskapsår.

Då 1949 års riksdag biträdde det för riksdagen framlagda förslaget att lagstiftningen om begränsning av rätten att verkställa vinstutdelning skulle förlängas att avse ett tredje räkenskapsår, underströks angelägenheten ur produktionssynpunkt av att utdelningsstoppet icke upprätthölles längre än den ekonomiska stabiliseringspolitiken oundgängligen krävde; och samtidigt framhölls att utdelningsstoppets avveckling sammanhängde med lönestoppets upphörande.

Frågan om lönestoppet har jag behandlat i årets statsverksproposition. Jag framhöll därvid att förutsättningar icke saknades för en förbättring även i fortsättningen av det ekonomiska läget; och från denna utgångspunkt syntes det möjligt att under år 1951 föra en mindre stel inkomststabiliseringspolitik än den nuvarande. Jag underströk emellertid samtidigt, att detta dock icke innebure att man kunde räkna med att redan under år 1951 få utrymme för en allmän inkomstökning som icke skulle komma att verka höjande på prisnivån.

Med den uppfattning jag sålunda hyser angående frågan om avvecklingen av inkomststabiliseringspolitiken är det naturligt, att jag icke nu anser mig kunna förorda att begränsningen av vinstutdelningsrätten helt borttages, då giltighetstiden för den nuvarande lagstiftningen i ämnet utgår. Däremot står det i överensstämmelse med mina nyssnämnda uttalanden i statsverkspropositionen, att en viss uppmjukning av de nuvarande begränsningsreglerna genomföres.

I enlighet härmed tillstyrker jag, att vad i 1948 års lag stadgas i fråga om begränsning av utdelningsrätten i princip skall äga tillämpning även beträffande räkenskapsår, som utgår under tiden den 31 december 1950—den 30 december 1951.

Emellertid förordar jag samtidigt, att i förenämnda bestämmelser vidtages den uppmjukningen, att föreskriften i 2 § första stycket — som innebär att vinstutdelningen utan hinder av vad i 1 § är stadgat må uppgå till fem procent av aktiekapitalet — ersättes med en bestämmelse om att vinstutdelningen utan hinder av vad i 1 § är stadgat må uppgå till *sex* procent av aktiekapitalet. En dylik uppmjukning av lagbestämmelserna öppnar icke större möjligheter för de bolag, vilkas aktier äro börsnoterade, att öka sin utdelning. I fråga om nybildade bolag kan emellertid en dylik uppmjukning av lagbestämmelserna åtminstone i viss utsträckning eliminera de nackdelar som lagstiftningen för dylika fall medför. Det torde nämligen vara befogat att räkna med att den föreslagna ändringen skall i sin mån bidra till att öka tillgången på det för igångsättande av nya företag erforderliga riskviliga kapitalet.

I anslutning härtill vill jag uttala, att det numera synes motiverat att den i 6 § upptagna dispensregeln tillämpas mindre restriktivt än vad hittills varit fallet. Genom en mera liberal tillämpning av dispensregeln torde det bliva

möjligt att rätta till sådana fall, där eljest begränsningen i rätten till vinstutdelning skulle leda till resultat, som icke kunna anses ändamålsenliga och som vid en utsträckt giltighetstid för lagen kunna få en mera ogynnsam inverkan.

Beträffande härefter frågan om skyldighet för aktiebolagen att insätta vinstmedel på spärrkonto i riksbanken vill jag erinra om att 1949 års riksdag förutsatt, att lagstiftningen i detta hänseende icke komme att vidare förlängas. Efter det nämnda uttalande gjordes har intet inträffat, som kan föranleda ett annat ståndpunktstagande till frågan. I enlighet härmed framlägger jag icke något förslag om förlängning av lagstiftningen i denna del.

Beträffande frigörandet från spärr av å spärrkonto redan insatta medel gäller enligt lagens slutbestämmelser, att medlen skola vara fria från spärr efter den 31 december 1950, såvitt ej annorledes förordnats i en av Konung och riksdag gemensamt stiftad lag. Emellertid har redan tidigare diskuterats den möjligheten, att det kunde befinnas nödvändigt att låta frigörandet ske i etapper. För egen del anser jag det önskvärt att så sker. Jag förordar sålunda den ändringen i fråga om återbetalningen av de på spärrkonto innesående medlen, att endast hälften frigöres vid utgången av år 1950 och att återstående hälft, tillika med ränta för år 1951, frigöres först med utgången av år 1951.

På grund av vad sålunda anförts ha inom finansdepartementet upprättats förslag till

1) *lag om fortsatt tillämpning i viss del av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel; samt*

2) *lag om frigörande av vissa medel, som innestå på spärrkonto.*

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över nämnda två förslag — av den lydelse *Bilaga*¹ till detta protokoll utvisar — måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Karl-Ingmar Edstrand.

¹ Denna bilaga, som är likalydande med de vid propositionen fogade författningsförslagen, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet inför Kungl. Maj:ts lagråd den 24 mars 1950.

N ä r v a r a n d e :

justitieråden GEIJER,
LECH,
regeringsrådet QUENSEL,
justitierådet BECKMAN.

Enligt lagrådet den 24 mars 1950 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 24 mars 1950, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) *lag om fortsatt tillämpning i viss del av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel; samt*

2) *lag om frigörande av vissa medel, som innestå på spärrkonto.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av byråchefen i finansdepartementet, hovrättsrådet Henning Nitelius.

Lagrådet lämnade förslagen utan anmärkning.

Ur protokollet:
Bengt Larsson.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och handelsdepartementen anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, lagrådets den 24 mars 1950 avgivna utlåtande över de till lagrådet samma dag remitterade förslagen till

1) *lag om fortsatt tillämpning i viss del av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel; samt*

2) *lag om frigörande av vissa medel, som innestå på spärrkonto.*

Föredraganden hemställer att nämnda båda förslag, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

B. Sandberg.